

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ»

*Факультет гуманітарних наук
Кафедра філософії та релігієзнавства*

СИЛАБУС

з навчальної дисципліни «Релігієзнавство»

Головащенко Сергій Іванович, доктор філософських наук, професор.

sergii.holovashchenko@ukma.edu.ua

Галузі знань: 05 – Соціальні та поведінкові науки; 07 – Управління та адміністрування; 08 – Право; 10 – Природничі науки.

Напрями підготовки: 051 – Економічна теорія; 052 – Політологія; 053– Психологія; 054 – Соціологія; 072 – Фінанси; 073 – Менеджмент; 075 – Маркетинг; 081 – Право; 102 – Хімія; 104 – Фізика.

Освітній рівень: бакалавр

Рік навчання: II

Семестр: I

Кількість годин на тиждень: 2

Статус дисципліни: вибіркова

Кількість кредитів ECTS: 3

Обсяг годин:

Загальний: 120

Лекції: 16

Семінарські заняття: 12

Самостійна робота: 62

Форма підсумкового контролю: залік

Анотація навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Релігієзнавство» є складовою вибіркових навчальних дисциплін навчального плану підготовки студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальностями 051 Економ. теорія; 052 Політологія; 053 Психологія; 054 Соціологія; 072 Фінанси; 073 Менеджмент; 075 Маркетинг; 081 Право; 102 Хімія; 104 Фізика у галузях знань 05 Соціальні та поведінкові науки; 07 Управління та адміністрування; 08 Право; 10 Природничі науки в НаУКМА.

Курс «Релігієзнавство» викладається у III семестрі та розрахований на 14 навчальних тижнів (по 2 ауд. год. щотижня; перший тиждень занять – лекційний). Вивчення курсу передбачає аудиторну (лекції – 16 год.; семінари – 12 год.) і самостійну роботу (62 год.). Загальна кількість годин, відведених на опанування дисципліни – 90. (3 кредитів ЄКТС). Видом підсумкового контролю є залік.

Мета вивчення дисципліни

Метою курсу є дати з академічних позицій систематичний огляд питань, що стосуються сутності релігії як духовного, культурного, соціального феномену, питань суспільного функціонування інституціональних форм релігії, історії та сучасного стану основних релігійних напрямів та течій. Завданнями курсу є: підготувати студентів до сприйняття дотичного до його тематики матеріалу інших релігієзнавчих, філософських, історичних, соціологічних, політологічних, культурологічних, правничих курсів, виробити у студентів початкові вміння та навички самостійного аналізу релігійних явищ і процесів, застосування його результатів у навчальній, науково-дослідній та практичній роботі.

Успішно опанувавши дисципліну «Релігієзнавство», Ви зможете набути *знань* про:

- сучасну навчальну та попередньо – класичну наукову літературу з предмета;
- основні категорії та поняття наукового осмислення релігії, предмет і функції основних релігієзнавчих дисциплін;
- основні ознаки релігії як способу духовно-практичного освоєння світу;
- специфіку релігійної картини світу;
- основні структурні компоненти релігійного комплексу: релігійної свідомості, релігійної чуттєво-емоційної сфери, сфери ритуально-культових практик, релігійних спільнот та інституцій;
- принципи взаємин релігії з філософією, наукою, мистецтвом тощо;
- віхи історії, базові категорії та поняття основних релігійних традицій світу;
- основні тенденції сучасного релігійного життя;
- сутність свободи совісті та віросповідання.

Наполегливо працюючи — самостійно та в аудиторії — Ви маєте реальний шанс набути важливих базових *навичок*, зокрема:

- ідентифікувати присутність релігійних феноменів в житті людини та суспільства;
- розрізняти та визначати різні релігійні традиції;
- аналізу та інтерпретації класичних релігієзнавчих текстів та їх фрагментів;
- пошуку та опрацювання джерел з предмету під кутом зору поставленого навчального чи наукового завдання;
- критичного мислення, раціонального аналізу, публічного дискутування та аргументації з питань, що стосуються предмету;
- комунікувати та вести професійну діяльність на засадах мультикультурності.

Курс «Релігієзнавство» не лише розширить Ваші культурні обрії та зміцнить Ваш світогляд. Ви також створите собі підґрунтя для опанування низки нормативних та вибіркових дисциплін: як «Історія християнства» та «Біблієзнавство», «Філософія релігії», «Соціологія релігії», «Психологія релігії», «Феноменологія релігії», «Практичне релігієзнавство», «Політологічні аспекти релігієзнавства», «Неорелігії світу», «Іслам», «Сакральна географія і феномен паломництва» та ін. курси сертифікатної програми з релігієзнавства.

Організація навчання. Календарно-тематичний план

	Назва теми	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
1.	Релігієзнавство як наукова дисципліна та галузь гуманітарного і соціального знання. Основні релігієзнавчі напрями та дисципліни	2		2
2.	Релігія як специфічний спосіб духовно-практичного освоєння світу. Базові допущення та виміри релігійної картини світу.	2		2
3.	Зміст і структура феномену релігії. Релігійна свідомість та інституціоналізована релігійність	2	2	2
4.	Функції релігії. Релігія як нормативна система та суспільний регулятор	2		2
5.	Ранні форми релігійних вірувань та практик, родоплемінні, релігії та культу. Шаманізм як синтетичка форма первісної релігії. Презентації в робочих групах	2	1	2
6.	Етнічні та етнодержавні релігії: історія та сучасність. Презентації в робочих групах	2	4	2
7.	Світові релігії: типове та особливе. Презентації в робочих групах	2	3	2
8.	Релігійне розмаїття в сучасному світі та його перспективи. Свобода віросповідання та свобода совісті в незалежній Україні.	2		2
	Проміжний контроль		1	10
	Підготовка презентацій в робочих групах			14
	Домашня письмова робота			10
	Підсумковий контроль		1	12
	Всього:	16	12	62

ЛЕКЦІЙНІ ЗАНЯТТЯ

Лекції з курсу «Релігієзнавство» передбачають систематизований і структурований виклад програмного матеріалу і мають на меті формування у студентів базового рівня знань з дисципліни, а також спрямування їх самостійних зусиль щодо засвоєння предмета. Лекційна частина курсу містить матеріал, що характеризує релігієзнавство як наукову дисципліну, зміст і структуру феномену релігії, академічний огляд релігій світу. Значне місце посідають питання суспільного функціонування релігії, насамперед як нормативної системи, вплив її на культуру, мораль, політику та право.

Заняття 1. Релігієзнавство як наукова галузь гуманітарного і соціального знання.

Основні релігієзнавчі напрями та дисципліни (2 год.).

Додатково почитати:

Академічне релігієзнавство. Підручник. За науковою редакцією проф. А. Колодного. К., Світ Знань, 2000. —862 с. — С. 17-174 (Розд. I, тема I, II, III, IV).

Дисциплінарне релігієзнавство. Навчальний посібник. За науковою редакцією проф. А. Колодного. — Київ, 2010. —219 с.

Заняття 2. Релігія як специфічний спосіб духовно-практичного освоєння світу. Базові допущення та виміри релігійної картини світу (2 год.).

Заняття 3. Зміст і структура феномену релігії (2 год.).

Заняття 4. Релігія як нормативна система а та суспільний регулятор (2 год.).

Додатково почитати:

Академічне релігієзнавство. Підручник. За науковою редакцією проф. А. Колодного. К., Світ Знань, 2000. —862 с. — С. 175-298 (Розд. II, тема V, VI, VII, VIII, IX); С. 479-519; 554-580 (Розд. IV, тема XVII, XVIII, XX).

Заняття 5. Історичні форми релігійності. Ранні форми релігійних вірувань та практик, родоплемінні релігії та культури (2 год.).

Додатково почитати:

Академічне релігієзнавство. Підручник. За науковою редакцією проф. А. Колодного. К., Світ Знань, 2000. —862 с. — С. 295-342 (Розд. III, тема X, XI).

Тейлор Э.Б. Первобытная культура. Пер.с англ. —М., Политиздат, 1989.—573 с.

Дюркгайм Е. Первісні форми релігійного життя. Тотемізм в Австралії / пер. Г. Філіпчук і З. Борисюк. Київ: Юніверс, 2002. 423 с.

Заняття 6. Етнічні та етно-державні релігії: історія й сучасність (2 год.).

Додатково почитати:

Академічне релігієзнавство. Підручник. За науковою редакцією проф. А. Колодного. К., Світ Знань, 2000. —862 с. — С. 343-365 (Розд. III, тема XII); С. 616-631 (Розд. IV, тема XXII).

Баукер Джон. Религии мира. Великие вероучения от древности до наших дней. Лондон, Дорлинг Киндерсли, 1997 (англ.), М., Слово/Slovo, 2000 (рос.).—201 с. (Гл. Иудаизм, Индуизм, Джайнизм, Сикхизм, Религии Китая, Религии Японии).

Пилкингтон С.М. Иудаизм. М., ФАИР-ПРЕСС, 2000.—400 с.: ил. — (Грандиозный мир).

Mary Pat Fisher. Living Religions. Fourth Edition. Prentice-Hall, 1999 or: Mary Pat Fisher, Robin Rinehart. Living Religions. Tenth Edition. Pearson, 2017

Заняття 7. Світові релігії: типове та особливе (2 год.).

Додатково почитати:

Академічне релігієзнавство. Підручник. За науковою редакцією проф. А. Колодного. К., Світ Знань, 2000. —862 с. — С. 366-385 (Розд. III, тема XIII).

Баукер Джон. Религии мира. Великие вероучения от древности до наших дней. (гл. Буддизм, Христианство, Ислам)

Mary Pat Fisher. Living Religions. Fourth Edition. Prentice-Hall, 1999 or: Mary Pat Fisher, Robin Rinehart. Living Religions. Tenth Edition. Pearson, 2017 (Chapters: Buddhism, Christianity, Islam)

Заняття 8. Релігія в сучасному світі. Класифікація релігій. Релігійна багатоманітність та її перспективи (2 год.).

Додатково почитати:

Академічне релігієзнавство. Підручник. За науковою редакцією проф. А. Колодного. К., Світ Знань, 2000. —862 с. — С. 682-796 (Розд.V, тема XXV, XXVI, XXVII, XXVIII).

Віллем Жан-Поль. Європа та релігії. Ставки ХХІ-го століття/Пер.з фр.–К. Дух і літера. 331 с.

Всемирное писание. Сравнительная антология свящ. текстов.М., 2001(гл.3-9,12-13,18,19,20).

Модели церковно-государственных отношений США и Западной Европы. Сборник научных трудов. – К.: Институт філософії ім. Г.С. Сковороди НАНУ, - 1996.

Релігійна свобода: законодавство України про свободу совісті – європейські стандарти та українські реалії. Вип. XI. За ред. А.Колодного і М.Бабія. – К., 2007.

Павлов С.В., Мезенцев К.В., Любіцева О.О. Географія релігій: Навч. пос. – К. : АртЕк, 1999.

Релігія в її складових і процесах їх осучаснення / За ред. А. Колодного. Київ: Інтерсервіс, 2018. – 402 с.

Українське християнство в цифровому світі: виклики та перспективи / за ред. А. Смирнова. Острого: Видавництво НУ «Острозька академія», 2022. – 286 с.

Филипович Л. Культура релігійного життя. Вибрані праці. — Київ: УАР, 2016.—584 с.

СЕМІНАРСЬКІ ЗАНЯТТЯ

Семінарські заняття мають на меті закріплення і поглиблення знань предмета, здобутих під час лекційних занять і самостійної роботи; прищеплення навичок аналізу конкретних тем і проблем; розкриття їх теоретичного змісту і практичного значення; ведення фахової дискусії тощо. Передбачаються такі форми аудиторної роботи:

- розгляд і обговорення теоретичного матеріалу відповідно до визначеного плану;
- заслуховування й обговорення тематичних доповідей;
- презентацію студентами результатів виконання індивідуальних завдань та групових проектів;
- виконання тематичних контрольних робіт

План семінарських занять.

Заняття 1. Сутність релігійного феномену (2 год.)

1.1. Проблема сутності та визначення феномену релігії.

1.2. Відображення специфіки релігії в різноманітних її визначеннях (навести одне з відомих філософських, соціологічних, психологічних, богословських визначень релігії та коротко прокоментувати його). (Спільне обговорення в аудиторії).

Література

Основна:

1.1: Академічне релігієзнавство. Підручник. За наук. ред. проф. А. Колодного. К. : Світ Знань, 2000. —862 с. — С. 176-182 (Розд.ІІ, тема V, §1.), 203-207 (Розд. ІІ, тема VI, §1).

1.2: Релігієзнавство. Тексти для читання. Зібрав та впорядкував С. І. Головащенко. К., НаУКМА, 2003. (Розд 1. (§§ 1.11–1.13).

Додаткова:

Элиаде М. Священное и мирское. (Введение, Глл.1,2) // Элиаде М. Избранные сочинения: Миф о вечном возвращении; Образы и символы; Священное и мирское / Перев. с фр. — М.: Ладомир, 2000. — 414 с. — С. 254-306.

Релігія в цілому – Енциклопедії, Підручники:

https://ukmaedu-my.sharepoint.com/:f/g/personal/sergii_holovashchenko_ukma_edu_ua/EqbSWpAhasZB10LqNbf0zs8BbEopFzQM8B9WV4SnoxOLNQ?e=A5v8wW

Завдання для проміжного контролю (до заняття 3):

- назвати і схарактеризувати *основні релігієзнавчі дисципліни*, їх предмет та завдання;
- описати *структуру релігійної свідомості*, коротко визначити основні її компоненти;
- визначити головні ознаки феномену *релігійної віри*.

Література:

Академічне релігієзнавство. Підручник. За наук. редакцією проф. А. Колодного. К., Світ Знань, 2000. 862 с. С. 122-174 (Розд. I, тема IV, §§1-7); С. 510-513 (Розд. IV, тема XVIII, §3). Релігієзнавство. Тексти для читання. Зібрав та впор. С.І. Головащенко. К., НаУКМА, 2003. (Розд 1. (§§1.2, 1.3, 1.7, 1.8, 1.9, 1.11–1.13, 1.14, 1.15).

Заняття 2. Первісні форми релігійних вірувань та практик. Шаманізм як синтетична форма первісної релігійності (2 год.)

2.1. Первісні форми релігійних вірувань та родо-племенні культури. Шаманізм як синтетична форма первісної релігії.

(Презентація робочої групи, обговорення в аудиторії).

Література

Основна:

3.1: Академічне релігієзнавство. Підручник. — С. 325-342 (Розд. III, тема XI).

Релігієзнавство. Тексти для читання. Зібрав та впорядкував С.І. Головащенко. К., НаУКМА, 2003 (Розд 2. §§ 2.1–2.9).

3.2:

Релігієзнавство. Тексти для читання. Зібрав та впорядкував С.І. Головащенко. К., НаУКМА, 2003 (Розд 2. §§ 2.10).

Элиаде М. Шаманизм: архаические техники экстаза. М.: София, 2000 г. — 480 стр.

Додаткова:

Дюркгайм Е. Первісні форми релігійного життя. Тотемізм в Австралії / пер. Г. Філіпчук і З. Борисюк. Київ: Юніверс, 2002. 423 с.

Леви-Брюль Л. Первобытное мышление // Психология мышления. М: Изд-во МГУ, 1980. — С. 130-140.

Леви-Стросс. К. Первобытное мышление / Пер., вступ. ст., примеч. А.Островского. — М.: ТЕРРА—Книжный клуб; Республика, 1999. — 392 с.

Тейлор Э.Б. Первобытная культура. Пер.с англ. —М., Политиздат, 1989.—573 с.

Завдання для проміжного контролю (до заняття 3):

Студенти мають бути готовими:

- дати письмове визначення *релігійного культу*, його основних елементів та функцій;
- дати письмове визначення *функцій релігії*, охарактеризувати основні з них.
- Визначити типологічні ознаки *церкви, секти, деномінації, культу* — як релігійних інституцій.

Література:

Академічне релігієзнавство. Підручник. За науковою редакцією проф. А. Колодного. К., Світ Знань, 2000. — 862 с. — С. 325-343 (Розд. III, тема XI).

Релігієзнавство. Тексти для читання. Зібрав та впорядкував С.І. Головащенко. К., НаУКМА, 2003 (Розд 2. (§§ 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 2.7, 2.10)).

Заняття 3. Етнічні та етнодержавні релігії – 1 (2 год.)

3.1. Етнічні та національні релігії Південної та Східної Азії (синто, даосизм, конфуціанство).
(Презентація робочою групою обраної традиції, обговорення в аудиторії).

Література

Основна:

3.1:

Баукер Джон. Религии мира. Великие вероучения от древности до наших дней. Лондон, Дорлинг Киндерсли, 1997 (англ.), М., Слово/Slovo, 2000 (рос.).—201 с. (Гл. Индуизм, Джайнизм)

Накорчевский А.А. Синто. СПб.: Петербург. Востоковедение, Азбука-классика, 2003. – 464 с. Релігієзнавство. Тексти для читання. – К., НаУКМА, 2003 (Розд 3. (§§3.1–3.9)),

Mary Pat Fisher. Living Religions. Fourth Edition. Prentice-Hall, 1999 or: Mary Pat Fisher, Robin Rinehart. Living Religions. Tenth Edition. Pearson, 2017 (відповідні глави)

Додаткова:

Релігійні традиції світу – Енциклопедії, Підручники:

https://ukmaedu-my.sharepoint.com/:f/g/personal/sergii_holovashchenko_ukma_edu_ua/Et-fCsbMH9FBtaHHVBsKSN4BTfJaQCLQw0m3pvhyB65l9Q?e=nRz9Et

Завдання для проміжного контролю (до заняття 3):

Студенти мають бути готовими дати письмове визначення понять:

тотемізм, фетишизм, магія, анімізм.

3.2. Проміжний контроль: Студенти мають бути готовими дати короткі (до 300 слів) письмові відповіді на питання (за одним з поданих нижче варіантів):

- назвати і коротко охарактеризувати основні релігієзнавчі дисципліни, їх предмет та завдання;

- описати структуру релігійної свідомості, коротко визначити основні її компоненти;

- визначити головні ознаки феномену релігійної віри.

- дати письмове визначення релігійного культу, його основних елементів та функцій

- дати письмове визначення функцій релігії, охарактеризувати основні з них;

- визначити типологічні ознаки церкви, секти, деномінації, культу – як релігійних інституцій

- дати письмове визначення понять: тотемізм, фетишизм, магія, анімізм.

Література:

Академічне релігієзнавство. Підручник. — Світ Знань, 2000. — 862 с. — С. 182-192, 264-266, 269-277 (Розд. II, тема V, § 2; тема VIII, §§ 3,5), С. 483-490, 554-563 (Розд.IV, тема XVII, §§2, 3; тема XX, §§1-3).

Релігієзнавство. Тексти для читання. Зібрав та впорядкував С.І. Головащенко. К., НаУКМА, 2003 (Розд. 1 (§§ 1.2, 1.3, 1.15; Розд 2(§§ 2.5, 2.6, 2.7)).

Заняття 4. Етнічні та етнодержавні релігії – 2 (2 год.).

4.1. Етнічні та національні релігії Південної та Східної Азії (давньоіранська релігія та парсизм, індуїзм, джайнізм, сикхізм)

4.2. Іудаїзм як етноконфесійна ідентичність та як національна релігія євреїв.

(Презентація робочою групою обраної традиції, обговорення в аудиторії).

Література:

Основна:

4.1: Баукер Джон. Религии мира. Великие вероучения от древности до наших дней. Лондон, Дорлинг Киндерсли, 1997 (англ.), М., Слово/Slovo, 2000 (рос.).—201 с. (Гл. Индуизм, Джайнизм)

Релігієзнавство. Тексти для читання. – К., НаУКМА, 2003 (Розд 3. (§§3.1–3.9),

Mary Pat Fisher. Living Religions. Fourth Edition. Prentice-Hall, 1999 or: Mary Pat Fisher, Robin Rinehart. Living Religions. Tenth Edition. Pearson, 2017 (відповідні глави)

4.2: Баукер Джон. Религии мира. Великие вероучения от древности до наших дней. Лондон, Дорлинг Киндерсли, 1997 (англ.), М., Слово/Slovo, 2000 (рос.).—201 с. (Гл. Иудаизм),

Mary Pat Fisher, Robin Rinehart. Living Religions. Tenth Edition. (Chapter 8: Judaism)

Пилкингтон С.М. Иудаизм. М., ФАИР-ПРЕСС, 2000.—400 с.: ил.—(Грандиозный мир).

Релігієзнавство. Тексти для читання. К., НаУКМА, 2003 (Розд. III, тема XII, § 5),

Телушкин, раби Йосеф. Еврейский мир: Важнейшие знания о еврейском народе, его истории и религии. — Москва: Мосты культуры - Иерусалим: Гешарим, 2009 г. —624 с.

Додаткова:

Релігійні традиції світу – Енциклопедії, Підручники:

https://ukmaedu-my.sharepoint.com/:f/g/personal/sergii_holovashchenko_ukma_edu_ua/Et-fCsbMH9FBtaHHVBsKSN4BTfJaQCLQw0m3pvhyB65I9Q?e=VKvqg4

Заняття 5. Світові релігії: типове і особливе – 1 (2 год.).

5.1. Типологічні ознаки світових релігій.

5.2. Буддизм, релігійне та етичне вчення, основні напрями.

(Релігійна традиція презентуються робочою групою; обговорення в аудиторії)

Література

Основна:

5.1: Академічне релігієзнавство. Підручник. За науковою редакцією проф. А. Колодного. –К., Світ Знань, 2000. — 862 с. — С. 366-368 (Розд. III, тема XIII, § 1).

5.2: Академічне релігієзнавство. Підручник. За науковою редакцією проф. А. Колодного. К., Світ Знань, 2000. — 862 с. — С. 368-372 (Розд. III, тема XIII, § 2).

Баукер Джон. Религии мира. Великие вероучения от древности до наших (Гл. Буддизм),

Релігієзнавство. Тексти для читання. Зібрав та впорядкував С.І. Головащенко. – К., НаУКМА, 2003 (Розд 3. (§§ 3.10),

Эррикер К. Религии мира: Буддизм / Эррикер Клайв. – М.: ФАИР-ПРЕСС, 2001. - 304 с. - (серия Грандиозный мир).

Додаткова:

Далай-лама XIV (Тензин Гьяцо). Буддизм Тибета. – М.-Рига, 1991.— 192 с.

Релігійні традиції світу – Енциклопедії, Підручники:

https://ukmaedu-my.sharepoint.com/:f/g/personal/sergii_holovashchenko_ukma_edu_ua/Et-fCsbMH9FBtaHHVBsKSN4BTfJaQCLQw0m3pvhyB65I9Q?e=M5eNxe

Заняття 6. Світові релігії: типове і особливе – 2. Підсумковий контроль (2 год.).

- 6.1. Християнство: основи віровчення, культу, специфіка основних напрямів.
6.2. Іслам як світова релігія: основи віровчення та культу. Бог, світ, людина в ісламі. Основні течії в ісламі та їх особливості.

Основна:

6.1: Баукер Джон. Религии мира. Великие вероучения от древности до наших дней. Лондон, Дорлинг Киндерсли, 1997 (англ.), М., Слово/Slovo, 2000 (рос.).—201 с. Гл. «Християнство». Релігієзнавство. Тексти для читання. Зібрав та впорядкував С.І. Головащенко. К., НаУКМА, 2003 (Розд. 3 (§§ 3.13), 357-376.

6.2: Баукер Джон. Религии мира. Великие вероучения от древности до наших дней. Лондон, Дорлинг Киндерсли, 1997 (англ.), М., Слово/Slovo, 2000 (рос.).—201 с. (Гл. Ислам), Mary Pat Fisher, Robin Rinehart. Living Religions. 10th Ed. Pearson, 2017 (Chapt. 10: Islam)

Додаткова:

Абу Аля Ал-Маудуді. Спосіб життя в Ісламі. Львів, 1995

Головащенко С. Історія християнства. Курс лекцій. – К.: Либідь, 1999. – 352 с.

Аулін О., Брильов Д., Пророченко Н., Ярош О. Іслам і політика: ідеологія, рухи, організації. Київ: Деоніс Плюс, 2019. 366 с.

Релігійні традиції світу – Енциклопедії, Підручники:

https://ukmaedu-my.sharepoint.com/:f/g/personal/sergii_holovashchenko_ukma_edu_ua/Et-fCsbMH9FBtaHHVBsKSN4BTfJaQCLQw0m3pvhyB65l9Q?e=9M0ufD

6.3. Підсумковий контрольний тест за структурою:

- 6.3.1. Класичні релігієзнавчі тексти, їхні автори.
6.3.2. Різні форми релігійних вірувань, релігійно-філософські вчення та форми світогляду у їх ставленні до релігії.
6.3.3. Базові поняття та категорії різних релігійних традицій.
6.3.4. Типологія релігійних організацій.
6.3.5. Релігійні тексти різних традицій.
(Завдання для підготовки до підсумкового тесту див. нижче).

Завдання для підготовки до підсумкового тесту

Зміст завдання:

Опрацьовуються студентами самостійно протягом семестру з використанням рекомендованих підручників та довідкової літератури. Підсумковий тест виконується на останньому семінарському занятті. До підсумкового тесту студент має бути готовим:

1. Правильно визначити автора класичного релігієзнавчого тексту:

«Антихристиянин»	«Промови про релігію. Монологи»
«Багатоманітність релігійного досвіду»	«Протестантська етика і дух капіталізму»
«Вступ до науки про релігію»	«Психоаналіз і релігія»
«Господарча етика світових релігій»	«Психологія і релігія»
«До історії початкового християнства»	«Святе»
«Елементарні форми релігійного життя»	«Священне і мирське»
«Золота гілка»	«Сутність християнства»

«Лекції про сутність релігії» «Майбутнє однієї ілюзії» «Міф і релігія» «Первісна культура» «Первісне мислення» «Природна історія релігії»	«Тотем і табу» «Трактат з історії релігії» «Філософія релігії» «Фольклор у Старому Завіті» «Шаманізм: архаїчні техніки екстазу» «Шляхи богів»
--	--

2. Вміти дати визначення поняттям, які описують різні форми релігійних вірувань, релігійно-філософських вчень та форми світогляду у їх ставленні до релігії:

агностицизм; анімізм; атеїзм; вільнодумство; деїзм; магія; монотеїзм; пантеїзм; політеїзм; теїзм; тотемізм; фетишизм.

3. Знати значення певних релігійних понять та вміти співвіднести їх з відповідними релігійними традиціями:

Дхарма (дгарма); Дао; Свята Трійця; Хадж; Трімурті; Нірвана; Тора; Сяо; Ін і Янь; Махаяна; Сунна; Песах; Ковчег заповіту; Джива/Аджива, Кевалін, Йога, Мокша, Карма, Майя, Чатурварга, Гальса (Хальса), правила 5 "к", Мацурі, Дао, Де, У вей, Цзюнь Цзи, Лі, Феншуй, Кадіш, Шакті, Тантра, Самадгі, Мантра, Таліт, Янтра, Міцва, Мандала	Карма; Джіхад; Ахімса (агімса, ахінса); Сансара; Шехіна; Жень; Де; Боголюдина; Брахман; Камі; Тай-Цзи; Синагога; Богородиця; Воскресіння; Сангха (сангга), Сутра, Дг'яна (Дх'яна), Тгеравада (Тхеравада), Магаяна (Махаяна), Ваджраяна; Берахот, Трилакшана, Трикая, Триратна, Бодгі (Бодхі), Мудра, Ступа; Камланья, Обо, Онгон, Кашрут, Тенрі (Тенрі)
---	---

4. Знати значення певних понять, що позначають постаті, імена, титули та вміти співвіднести їх з відповідними релігійними традиціями:

Будда, Шак'ямуні, Бодгісатва, Авалокітешвара; Гуань-ін, Бурган (Бурхан), Шветамбар, Упасак, Упасіка, Газан (Хазан), Далай-лама, Мошіа, Татхагата, Аргат (Архат), Вайшнав, Хасид, Сидгартха, Дігамбар, Лама.	Конфуцій (Кун цзи), Лао цзи, Вардгамана, магавіра, Шаман, тиртханкар, джина, канусі, Гуру, Рама, Садгу, Нанак, Камі, Паньгу, Левіт, Брагма, Шива, Мітнагед (Міснагед), Христос, Вішну, Калі, Дурга, Амаатерасу, Шенраб, Крішна.
---	---

5. Знати типологічні ознаки таких різновидів релігійних організацій і вміти дати їм визначення:

Церква, Секта, Деномінація, Культ

6. Знати, до яких традицій належать такі релігійні тексти:

Абгідгарма; Аді-Грантх; Атхарваведа; Бардо тодол; Берешіт Рабба; Бхагавадгита; Вінаяпітака; Гемара; Дао де цзин; Джатаки; Діамантова сутра; Дхаммапада (Дгамапада); Зенд-Авеста; І-цзин; Кодзікі; Коран; Лотосова сутра; Лунь-юй^{*} Магабгарата (Махабхарата); Мішна; Новий Завіт; Пірке Абот; Пурани; Рамааяна; Рігведа; Самаведа; Сідур; Сутапітака; Талмуд; Тора; Трипітака(Тіпітака); Упанішади; Хамеш Мігілот; Чжуан Цзи; Яджурведа.

Орієнтовні зміст та тематика домашніх письмових робіт:

Зміст завдання – здійснити на вибір:

А) Аналітичний огляд класичної релігієзнавчої праці зі списку рекомендованих джерел:

- Ф. М. Мюллер. «Вступ до науки про релігію».
- З. Фрейд. «Тотем і табу» або «Майбутнє однієї ілюзії».
- Е. Фромм. «Психоаналіз і релігія».
- К. Юнг. «Психологія релігії».
- У. Джемс «Багатоманітність релігійного досвіду».
- Р. Отто «Святе».
- Е. Дюркгейм. «Елементарні форми релігійного життя».
- В. Вундт. «Міф і релігія».
- Д. Фрезер «Золота гілка».
- Б. Малиновський. «Магія, наука, релігія».
- Л. Фойербах. «Лекції про сутність релігії».
- Е.Б. Тайлор. «Первісна культура».
- Л. Леві-Брюль. «Первісне мислення»
- Макс Вебер. «Протестантська етика і дух капіталізму» або «Господарча етика світових релігій».
- Д. Фрезер. «Золота Гілка» або «Фольклор у Старому Завіті».
- Ф. Шлеєрмахер. «Промови про релігію. Монологи».
- М. Элиаде. «Священне й мирське» або «Шаманізм: архаїчні техніки екстазу».

Загальна схема виконання аналітичного огляду:

- тема і головна проблема;
- структура праці;
- теоретико-методологічні засади, на які спирається автор;
- головні тези, які обґрунтовує автор;
- ключові слова

Б) Розкриття теми з використанням рекомендованої основної та додаткової літератури:

- Походження релігії як проблема: наукова або теологічна. Історичність релігійних форм.
- Ранні форми релігії та родо-племінні культури (характ-ка одного з різновидів за вибором).
- Стародавні етнічні та національно-державні релігії: давні єгиптяни, майя, ацтеки, інки, давні греки, давні римляни, давні жителі Америки (за вибором)
- Етнічна релігія стародавніх жителів України та сучасні спроби її реконструкції.
- Національні релігії Індії. Індуїзм, джайнізм, сикхізм (за вибором).
- Національні релігії та «народна релігія» Китаю. Даосизм, конфуціанство (за вибором).
- Національні релігії Японії. Японська «народна релігія». Синто, його різновиди.
- Іудаїзм як національна релігія євреїв.
- Вірування давніх слов'ян та сучасні спроби відродження української "етнічної релігії".
- Релігійне та етичне вчення буддизму.
- Християнство як світова релігія: витоки та походження.
- Іслам як монотеїстична релігія.
- Загальна характеристика священної книги однієї з релігій (Біблія, Коран, Талмуд, Зенд-Авеста, Тіпітака, Кодзікі тощо – за вибором)
- Інституціоналізація релігії. Типи релігійних організацій.
- Сутність релігійної моралі.
- Феномен релігійної віри.
- Особа засновника релігійної традиції (Мойсей, Сідгартха Гаутама, Конфуцій, Ісус, Заратустра, Мохаммад). Досвід сучасності (Свами Прабгупада, Лев Силенко) (за вибором).
- Церква як суспільний інститут: структура, функції та особливості нормативної регуляції.

- Географія світових релігій та трансформації релігійної мапи світу.
- Сутність релігійного фундаменталізму та релігійного клерикалізму.
- Позиції світської держави щодо релігії та релігійних організацій.
- Свобода віровизнання і свобода совісті: філософський, соціологічний, моральний, політичний та правовий виміри.
- Міжнародні правові акти про свободу совісті та релігії.
- Церковно-державні відносини у країнах Західної Європи.
- Свобода совісті та свобода релігії у США.
- Проблеми свободи совісті та релігійного життя у посткомуністичних суспільствах.
- Феномен нових релігійних рухів в Україні. НРР в Україні.
- Релігійна ситуація в незалежній Україні: правові, політичні та соціокультурні аспекти.

В) Здійснення самостійного пошуку (web-surfing) та письмовий аналіз чинного інтернет-ресурсу (портал, сайт, бібліотека електронних текстів тощо), присвяченого одній з сучасних релігійних традицій (тих, що розглядаються на семінарських заняттях) або питанням наукового дослідження релігій.

Загальна схема виконання аналітичного огляду релігієзнавчого інтернет-ресурсу:

Результатом виконаного завдання є письмовий аналітичний огляд, де обов'язково мають бути висвітленими такі питання:

- а) адреса ресурсу: чинний URL;
- б) короткий опис способу роботи з програмою on-line;
- в) структура та особливості інтерфейсу програми, його функціональність;
- г) інформаційні та евристичні можливості програми для вирішення конкретних навчальних та дослідницьких завдань;
- д) приклади використання цього ресурсу автором огляду.

При оцінці роботи буде врахована здатність студента до активного пошуку інформаційного ресурсу в мережі Інтернет, здатність активно користуватися запропонованим інтерфейсом, аналізувати зміст та евристичні можливості ресурсу, логічно та виразно викладати здобутий матеріал у письмовій формі.

Вимоги до оформлення домашньої письмової роботи:

- 1) Виклад матеріалу аналітичних оглядів – чітко за визначеними вище рубриками.
  - 2) У роботі обов'язково мають бути посилання на джерело (джерела) і список використаних джерел, оформлені згідно чинних українських бібліографічних стандартів.
  - 3) Обсяг письмового завдання – до **10 тис.** знаків.
  - 4) Параметри основного тексту: шрифт – Times New Roman; інтервал – 1,5 кегль – 14;
  - 5) Посилання – посторінкові, їх нумерація – наскрізна, інтервал – 1, розмір шрифту – 10.
- Максимальна оцінка за виконане завдання – 15 балів (див. Критерії оцінювання)

Крайній термін подання – кінець 14 робочого тижня.

Форми поточного та підсумкового контролю.

Поточний контроль знань здійснюється під час проведення семінарських занять і має на меті перевірку рівня засвоєння студентами певних розділів (тем) робочої програми, а також виконання ними конкретних завдань. Формами поточного контролю з дисципліни «Релігієзнавство» є опитування, заслуховування презентацій групових проектів, оцінка участі в дискусіях, проміжна контрольна робота, перевірка індивідуальних письмових робіт (рефератів, аналітичних звітів). Поточний контроль передбачає оцінювання кожного виду

робіт, зазначених в «Умовах визначення навчального рейтингу», та здійснюється у відповідності до чітко визначених критеріїв (див. наступний розділ).

Підсумковий контроль з дисципліни відбувається у формі письмового тестування, що передбачає оцінювання рівня засвоєння студентами всього обсягу програмного матеріалу. Письмовий тест укладений у відповідності до матеріалу семінарських завдань та завдань для самостійної підготовки до екзамену. Тривалість тесту – до двох академічних годин. Використання довідників виключається.

Результати і критерії оцінювання

Формулювання результатів навчання зазначають рівень їх сформованості через його достатність для вирішення певного класу завдань професійної діяльності та/або подальшого навчання за освітньою програмою.

Критерієм успішного проходження студентом підсумкового оцінювання може бути досягнення ним мінімальних порогових рівнів оцінок за кожним запланованим результатом опанування навчальної дисципліни.

Мінімальний пороговий рівень оцінки (допуск) визначається за допомогою якісних критеріїв і трансформувати його в мінімальну позитивну оцінку використовуваної числової (рейтингової) шкали.

Критерії оцінювання зазначені відповідно до Положення Про організацію освітнього процесу в НаУКМА та Положення про рейтингову систему оцінювання знань в НаУКМА.

Форми та засоби оцінювання

Оцінювання знань і вмінь студентів, набутих під час вивчення дисципліни, здійснюється за загальноуніверситетською рейтинговою системою. Рейтингова оцінка з дисципліни «Релігієзнавство» (максимум – 100 балів) є комплексною характеристикою компетентності студента, яка враховує результати поточної семестрової роботи (максимум – 100 балів). Поточна семестрова оцінка є сумою балів, отриманих студентом за виконання аудиторної та самостійної роботи, а також поточної контрольної роботи та підсумкового тестування; формою підсумкового контролю є залік.

Умови визначення навчального рейтингу

Робота в семестрі – 100 балів.

Види робіт	К-сть видів роботи / завдань	Максимальний бал за 1 вид роботи/завдання	Разом
Участь в групових дискусіях на семінарських заняттях	1	5	5
Участь у підготовці презентації у складі робочої групи (груп. проекту)	1	10	10
Участь у проведенні презентації робочої групи (групового проекту)	1	10	10
Участь в обговоренні презентацій	4	5	20

(групових проєктів) на семінарських заняттях			
Проміжна контрольна робота	1	10	10
Домашня письмова робота	1	15	15
Підсумкове тестування	30	1	30

Критерії оцінювання знань і вмінь з дисципліни

Види робіт	Кількість балів	Критерії оцінювання
Участь у підготовці та проведенні презентацій у складі робочої групи (групового проєкту)	0	Участь у проведенні презентацій відсутня.
	1 - 10	Участь в роботі групи під час проведенні презентацій зафіксована. Робота виконана на мінімальному рівні, із застосуванням основної літератури. Проте недостатніми є обізнаність із програмним матеріалом та вміння логічно і послідовно викладати його зміст.
	11 - 15	Участь в роботі групи під час проведенні презентацій зафіксована. Робота виконана на достатньому рівні, із застосуванням основної та додаткової літератури. Добрими є обізнаність із програмним матеріалом та вміння логічно і послідовно викладати його зміст.
	16 - 20	Окрім освоєння програмного матеріалу із застосуванням основної та додаткової літератури, логічного викладу, студент демонструє аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення.
Участь в обговоренні презентацій інших робочих груп (групових проєктів) під час семінарських занять	0	Участь у групових дискусіях під час семінарських занять відсутня.
	1 - 3	Участь в дискусіях під час проведенні презентації зафіксована, але обговорення не активне, застосування основної літератури на мінімальному рівні. Недостатніми є обізнаність із програмним матеріалом та вміння логічно і послідовно викладати його зміст. Пропущено половину або більше дискусій.
	4 - 5	Обговорення на достатньому на достатньому рівні, із застосуванням основної та додаткової літератури. Добрими є обізнаність із програмним матеріалом та вміння викладати його зміст. Студент демонструє аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення. Участь у всіх або переважній більшості дискусій.
Проміжна контрольна робота	0	Контрольна робота відсутня або не містить жодної правильної відповіді.
	1 - 4	Робота виконана на мінімально можливому рівні, із незначним застосуванням основної літератури. Автор демонструє недостатню обізнаність із програмним матеріалом дисципліни та вміння логічно і послідовно

		викладати його зміст.
	5 - 7	Робота виконана на належному рівні, із застосуванням основної літератури. Автор демонструє достатню обізнаність із програмним матеріалом дисципліни та вміння логічно і послідовно викладати його зміст.
	8 - 10	Автор застосовує основну та додаткову літературу, демонструє аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення.
Домашня письмова робота	0	Завдання не виконане у визначений викладачем термін або містить плагіат.
	1 - 5	Завдання виконане не повною мірою; автор демонструє побіжне знання програмного матеріалу дисципліни; не виявляє навичок аналізу і логічного та послідовного викладу; подекуди припускається помилкових суджень; робота не вчитана й оформлена неналежним чином.
	6 – 9	Автор демонструє достатню обізнаність із програмним матеріалом дисципліни та вміння логічно і послідовно викладати його зміст. Разом із тим, завдання виконане недостатньо повною мірою; роботі бракує аналітичного характеру. Робота подана із запізненням або не оформлена у відповідності до академічних вимог.
	10 – 12	Завдання виконане вчасно і повною мірою; автор демонструє належний рівень знання і розуміння програмного матеріалу дисципліни; виявляє аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення. Проте робота не позбавлена недоліків у стилі викладу та оформленні.
	13 – 15	Завдання виконане вчасно і повною мірою; автор демонструє належний рівень знання і розуміння програмного матеріалу дисципліни; виявляє аналітичні здібності, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення. Робота вчасно подана й оформлена у відповідності до вимог.
Підсумкове тестування	1 - 30	Оцінки кожної правильної й повної відповіді подані в підсумковому тесті

Порядок перерахунку рейтингових показників нормованої 100-бальної університетської шкали оцінювання в національну 4-бальну шкалу та шкалу ECTS

За шкалою університету	За національною шкалою		За шкалою ECTS
	Екзамен	Залік	
91 – 100	відмінно добре	зараховано	A (відмінно)
81 – 90			B (дуже добре)
71 – 80			C (добре)
66 – 70			D (задовільно)
60 – 65			E (достатньо)
30 – 59	задовільно	не зараховано	FX (незадовільно – з можливістю повторного складання)
1 – 29			F (неприйнятно – з обов’язковим повторним курсом)

У разі отримання оцінки «незадовільно» студент має право на два перескладання: викладачеві та комісії. При цьому максимальна підсумкова оцінка після перескладання може бути лише «достатньо». Замість перескладання комісії студент може обрати повторне вивчення дисципліни. **У разі отримання оцінки «неприйнятно» студент зобов’язаний повторно вивчити дисципліну.**

Рекомендовані джерела інформації

Рекомендовані для вивчення дисципліни «Релігієзнавство» література та інші джерела інформації доступні на безоплатній основі, зокрема:

- у бібліотеці НаУКМА (див.: <http://www.library.ukma.edu.ua/>);
- на електронних ресурсах НаУКМА;
- друковані наукові, навчально-методичні, науково-популярні та інші видання;
- електронні видання;
- відкриті державні реєстри;
- оприлюднені документи та офіційні сайти органів статистики, інших установ та організацій;
- відкриті бази даних;
- аудіо- та відеозаписи;
- інші матеріали та джерела інформації.